

Bygherrerapport for arkæologisk undersøgelse af 1200-tals bebyggelse på Klostermarken S1 i perioden 1. til 15. november 2005.

Kirsten Christensen

Den firkantede brøndkasse fyldt op med affaldstræ

Indhold:

1.	Indledning	2
2.	Udgravningens data.....	2
3.	Udgravningens metode	2
4.	Topografi og beliggenhed.	3
5.	Udgravningens resultater	3
6.	Andre middelalderlige spor i området/byen.....	7
7.	Tidstavle.....	8
8.	Litteratur.....	9

Bilag SVM2005054-2 Bilag 1: fordelingen af anlægsspor © KMS

Rapport fra

Sydvestsjællands Museum
Storgade 17
4180 Sorø

Tlf. 57834063
e-mail: kontor@vestmuseum.dk
hjemmeside: www.vestmuseum.dk

1. Indledning

Forud for byggeriet af Factory Outlet på Kloster Park Allé i Ringsted undersøgte Sydvestsjælland Museum arealet efter en henvendelse fra bygherre ang. skjulte fortidsminder. En forundersøgelse af arealet viste at der var et mindre område nær Nordre Ringvej var grundlag for en arkæologisk udgravning. De arkæologiske undersøgelser er i henhold til museumslovens § 27. stk. 4 betalt af bygherre.

2. Udgravningens data

Forundersøgelsen blev gennemført i september måned, mens den egentlige arkæologiske udgravning blev foretaget i perioden 1. - 11. november 2005. Begge undersøgelser blev ledet af Kirsten Christensen med deltagelse af Line Thorup, stud. mag. Varaporn Pooririsak og museumstekniker Morten Petersen. Medlemmer af Midtsjællands detektorklub afsøgte udgravningsområdet og de opgravede jordbunker med detektor.

Undersøgelsen har journalnummer SVM2005054 og er gennemført af Sydvestsjælland Museum, hvor originaldokumentation og genstandsmateriale er arkiveret. Dette gælder dog ikke faunamateriale, der deponeres på Zoologisk Museum og antropologisk materiale, der deponeres på Antropologisk Laboratorium.

3. Udgravningens metode

Vara og Kirsten registrerer stolpehullerne i hus I.

Ved forundersøgelsen blev gravet 10 grøfter spredt over byggegrunden for at klarlægge udbredelsen af anlægsspor. Ved den egentlige udgravning blev muldlaget på udgravningsfeltet fjernet med bulldozer og gravemaskine og de fremkomne anlæg blev markeret. Alle bebyggelsessporene blev

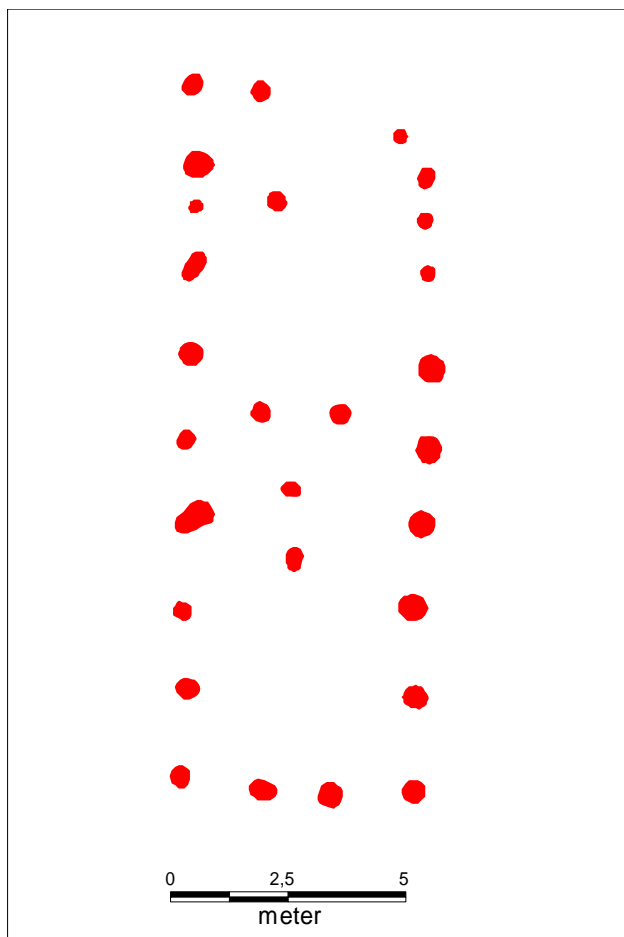
tegnet i målestoksforholdet 1:100, hvorefter udvalgte anlægsspor, især stolpehullerne, blev snittet med skovl/spade eller gravemaskine og snittet blev beskrevet med hensyn til form, funktion og indhold. Fund blev indsamlet for hvert anlæg for sig og efter hjemkomsten sorteret efter materiale.

4. Topografi og beliggenhed.

Det berørte byggeareal ligger i den vestlige udkant af Ringsted by afgrænset af Nordre Ringvej og Klosterpark Allé. Udgravningsfeltet med den udgravede middelalderbebyggelsen ligger på den højtliggende (godt 50 m over havet) flade bakketop, umiddelbart vest for Nordre Ringvej. Muldlaget er tyndt på bakketoppen, men i forbindelse med nedgravningen af fjernvarmeledningen, blev den opgravede jord jævnet ud og har dermed beskyttet nogle af bebyggelsessporene mod dyrkningsarbejdet.

5. Udgravningens resultater

Ved udgravningen blev undersøgt spor af en bosættelse fra 1200-tallet. Bosættelsessporene består af stolpehuller og diverse affaldshuller samt brønde.

Stolperne viser grundridset af huset.

En del af stolpehullerne kan sættes sammen til et grundrids af en 5 m bred og 15 m lang bygning med lige vægge og gavle. Det nordvestlige hjørne af huset er ikke bevaret, idet de jordgravede stolper her er gravet væk af fjernvarmeledningen. Nogle af stolperne inde i huset kan være fra

skillerum, men der er ingen spor efter tagbærende stolper, så væggene har båret vægten af tagkonstruktionen. Væggene har formodentlig været af bindingsværk med lerklinede tavler. Spredt i muldlaget blev fundet mange middelalderlige tagsten af de typer, som kaldes munke og nonner og det kan derfor ikke udelukkes, at huset har haft tegltag.

Nord og øst for huset ligger flere stolpehullerne med nogenlunde samme orientering, som kan være af samme type bygninger, men grundplanerne er ikke så sikre. Stolperne kan også være fra hegn, men så ligger de to begge brønde uden for hegnet og det kan ikke være hensigtsmæssigt.

Den ene af de to brønde havde bevaret det nederste af en firkantet brøndkasse. Brøndkassen var ca 2,5 x 2,5 m og bestod nederst af flækkede stammer liggende på den runde side og med den flade side op. I begge ender af de flækkede stammer var der en firkantet udskæring og hele trækonstruktionen blev låst sammen af en lodretstående stolpe i hvert hjørne. Oven på det nederste skifte var sat kantstillede planker, bevaret i op til 3 lag, som har udgjort selve brøndkassen. Plankerne var ikke fastgjort til de lodrette stolper, men sad udelukkende i spænd mellem disse og nedgravningskanten til brønden.

D067 den lodrette stolpe fastlåser konstruktionen af brøndkassen

Da brønden ikke længere har skullet bruges til sit oprindelige formål er den blevet fyldt op med forskelligt affald. En cirkulær træskive, ca. 30 cm i diam., har været brugt som spisebrik. Et andet fund af de mere sjældne er et lille kobberkar, ca 20 cm i diam og 12 cm højt, som har huller til en hank eller anden ophængning. Karret er af en ikke nærmere bestemt kobberlegering, enten bronze eller messing. Karret har formodentlig skullet hænge over ildstedet. I et affaldshul lidt fra brønden blev fundet en drejet jernhank, som næsten kan passe med kobberkarret, men da de ikke er fundet sammen har vi ikke sikkerhed for at de har hørt sammen.

Kobberkarret fra bunden af den ene brønd

Fundmaterialet består af keramik, knogle, træ og metal og det kommer fra brøndene, affaldshullerne og stolpehullerne.

Størstedelen af keramikfundene udgøres af grå, uglaserede skår af Østersøkeramik. Lerkarrene er opbygget af sammenbankede lerpølser og deres udformning er blevet forbedret ved en efterdrejning på en langsomt roterende drejeskive. Samtidig blev karrene dekoreret med bølgelinier, vandrette furer eller skråhak. Skårene er dernæst brændt ved en meget høj temperatur, som har gjort den næsten vandtætte.

Eksempel på østersøkeramik dekoreret med dobbelt bølgelinie

Der blev fundet meget få skår med glasur. Et par bundskår med de karakteristiske fingerindtryk nederst på karret og et skår med bemaling er de eneste glaserede skår og de kan stamme fra den samme kande. Den glaserede kande har sin storhedstid fra midten af 1200-tallet og til midten af

1300-tallet. I jordbunkerne blev opsamlet et par skår af en lille drikkekande af stentøj, som blev importeret fra Rhinområdet i løbet af 1300-årene.

2 bundskår af glaseret kande med de karakteristiske fingerindtryk

På et mindre område gav metaldetektoren flere, svage signaler og det viste sig at der var mønter nedenunder. Mønterne er ikke endeligt bestemt endnu, men nogle af dem er sølvmønter slået under Valdemar Sejr, mens andre er borgerkrigsmønter af kobber, som er slået indenfor midten af 1200-tallet til ca. 1330.

SVM2005054 X42

42c Sølvmønter med romertal II er karakteristiske for mønter slået under Valdemar Sejr (1202-1241)

De øvrige metalgenstande er af mere dagligdags slags, som f.eks. hestesko, nøgler og knive af jern, tenvægt, støbeklumper af bly samt stykke til blyindfattet rude.

De fleste af de indsamlede knogler stammer fra dyr, som ikke er alders- og artsbestemte endnu, men de er formodentlig fra de almindelige husdyr: ko, svin, hest, får/ged. En enkelt ledende af en mellemfodsknogle var tydeligvis afsavet og kan derfor være et restprodukt fra fremstillingen af kamme, hvor det lige stykke af disse knogler anvendes.

6. Andre middelalderlige spor i området/byen

Udgravningsområdet markeret med blå, middelalderbyen og klostrets omfang markeret med lyserød sat ind på et moderne kort © KMS

Den udgravede bebyggelse ligger udenfor den middelalderlige del af Ringsted by, men den ligger på jord, som har hørt under benediktinerklostret. Klosters marker har bestået af 10 – 15 m brede ”højbede” med smalle grøfter imellem og ved forundersøgelsen fandt vi mange spor af disse grøfter. Vi går ud fra at husets beboere har passet denne del af klostrets marker. De har formodentlig været tilknyttet klostrets som lægbrødre og ikke som fuldgylde munke.

Benediktinerklostret blev grundlagt af Erik Emune i 1134 efter mordet på Knud Lavard. Der stod allerede en kirke på stedet, idet roskildebiskoppen Svend Normann står bag opførelsen af en stenkirke omkring 1080. Denne kirke af frådsten (kildekalk) bliver afløst af den nuværende teglstenskirke, hvis østdel stod færdig ved kirkefesten i 1170, hvor Valdemar den Store fik helgenkåret sin dræbte fader og udnævnt sin søn til tronarving. Teglstenskirken udgør nordfløjen i et firkantet klosteranlæg, hvis udformning er kendt på grundlag af fra tidligere fund af murværk.

Ringsted er en af vore mindre middelalderbyer, som har været centreret omkring benediktinerklostret. Byen har haft en sognekirke, Sct. Hans kirke, som omkring år 1200 blev givet til benediktinerklostret af roskildebiskoppen Peder Sunesøn. På Resens kort fra 1670 består byen af gaderne Søgade, Sct. Hansgade, Pileborggade, Sct. Bendtsgade og Nørregade og vi må gå ud fra at disse gader også har eksisteret i middelalderen. Ca midt i Nørregade er fundet skeletter og de antages at høre til et spedalskhedshospital, en Sct. Jørgensgård, som der ikke er fundet spor af. Hospitalet for de spedalske blev nævnt i testamenter fra 1261.

Middelalderen er perioden fra ca. 1000 indtil Reformationen i 1536. Kristendommen var statsreligion og kirkebyggeriet tog fart i løbet af perioden. Størstedelen af befolkningen boede i landsbyer og dyrkede de omkringliggende marker med højryggede agre, lavet med muldfjælds-ploven. Husdyrene har været ko, gris, får/ged.

I løbet af middelalderen blev adskillige byer grundlagt. En by er en permanent bosættelse, der klart er afgrænset fra det omgivende område og præget af en tæt bebyggelse på grund af relativt højt indbyggertal. Hovederhvervet var handel og håndværk med produktion for et marked og i begyndelsen stadig med jorddyrkning og husdyrhold i et vist omfang. De første klostre (benediktinerne, cistercienserne) blev grundlagt i 1100-årene og lå i afsondrethed fra denne verden på deres store godslignende besiddelser. I løbet af 1200-årene slår de forskellige tiggermunkeordner sig ned i byerne.

Afslutning

Det er første gang der er undersøgt resterne af en hel bygning i Ringsted ud over teglstenskirken. Det er desuden sjældent at undersøge bebyggelsesspor som hører til et kloster, men ikke ligger i direkte tilknytning til dette. Udgravningerne af vore klostre har været koncentreret til selve ruinerne eller området lige op ad og indenfor klostermuren eller lige op ad. Vi ved derfor meget lidt om hvilke bygninger, der har ligget ude på de store jordarealer, som har hørt til de første klostre, men denne udgravning er en af de første brikker.

7. Tidstavle.

1660	Renæssance
1536	
1050	Middelalder
775/800	Vikingetid

8. Litteratur.

Hansen, N.J.: Ringsted - en by i Midtsjælland. 1991

Liebott, N.-K.: Dansk middelalderarkæologi. 1989

SVM2005054 X42

Eksempler på Borgerkrigsmønter

